

Reflexions sobre la desestructuració de la comunitat catalanòfona: l'ecosistema comunicatiu valencià contemporani

Miquel Àngel Pradilla

Professor titular del Departament de Filologia Catalana de la Universitat Rovira i Virgili

Aquest article té com a objectiu avaluar, de manera sintètica, el grau d'individuació o d'imbricació de l'ecosistema comunicatiu valencià en un marc de referència més ampli constituït pel territori històricament catalanòfon.

Des d'una perspectiva crítica amb la consideració habitualment monolingüe del constructe *comunitat lingüística*, s'atorgarà la màxima importància a la *interrelació lingüística*, les *actituds* i les *normes lingüístiques* i la *integració simbòlica*.

1. La revisió epistemològica del sintagma *comunitat lingüística*

Una *comunitat de comunicació* [o, alternativament, de *comunitat comunicativa*] serà la totalitat de parlants que participen activament o passivament en els circuits comunicatius existents, en un determinat lloc en un determinat moment, indiferentment de la llengua o les llengües que parla cadascú i indiferentment de les variables extralingüístiques.

Carsten Sinner (2003, p. 146)

En un treball molt interessant que aquesta mateixa revista va acollir en el seu número fundacional, Carsten Sinner reprenia el tant espinós com irresolt tema de la validesa analítica de constructes teòrics com la *comunitat lingüística*, la *comunitat idiomàtica* i la *comunitat de parla*. Unes conceptualitzacions que, si bé en el seu moment van permetre desviar l'atenció quasi exclusiva de la lingüística per l'estructura interna de les llengües cap als usuaris i l'ús, amb el pas del temps i el consegüent desenvolupament de l'edifici teoricometodològic de la sociolingüística s'han revelat insufi-

cients a l'hora d'avaluar de manera adequada les complexes relacions entre llengua i societat. Sens dubte, les aportacions de disciplines emergents com la sociolingüística variacionista i l'etnografia de la comunicació, inicialment subsidiàries de la sociologia del llenguatge, han tingut un protagonisme essencial en aquest procés revisiionista.

Abans de cloure l'esmentat article amb la proposta terminològica i conceptual que visualitza la citació que encapçala l'apartat, Sinner (2003, p. 146) ens ofereix una síntesi de les diferents alternatives aportades i de les revisions formulades pels investigadors preocupats per la qüestió. Així, arriba a la conclusió segons la qual «els termes tradicionalment usats resulten [...] massa restringits, i les xarxes socials són un aspecte a tenir en compte, però difícil d'operacionalitzar. A més, *comunitat lingüística o idiomàtica* fa la impressió de tractar-se d'un tipus de comunitat definida per factors lingüístics, cosa que es fa més notòria si tenim en compte que *comunitat lingüística* fins i tot s'ha substituït per *comunitat de llengua* (an. *Language community*) [...]. *Comunitat de parla* evoca *parla*, i fa pensar que es tracta d'una qüestió a nivell de parla, sense tenir en compte que el nivell de la norma de les llengües implicades també té un paper essencial».

El cert és que a mesura que els sociolingüistes —independentment de la seua devoció sociològica, etnogràfica o variacionista— s'han hagut d'enfrontar amb realitats concretes, els diferents criteris definidors de la unitat d'anàlisi s'han posat a prova. Així, des del capítol que va dedicar Bloomfield (1933) a la comunitat lingüística —les ambigüitats del qual són a la base d'algunes controvèrsies posteriors—, en els treballs de Labov (1972) i Fishman (1979), a més de considerar la presència de més d'una varietat, s'atorga la màxima importància definitòria a la comunió d'actituds (normes socials que determinen l'adequació comunicativa) envers les varietats del repertori lingüístic. I en els de Gumperz (1968) i Dell Hymes (1974) s'emfasitza la interacció lingüística com a factor determinant.

Dit això, ens agradaria posar en relleu un lloc comú, present en bona part de les propostes definitòries: la comunicació entre els membres del grup. Acabem de veure que és central a Gumperz i Dell Hymes. Gumperz proposa el sintagma *comunitat de discurs* com a concepte genèric, mentre que la noció d'*àrea lingüística* delimitarà la realitat a estudiar. Aquesta noció remetrà a un grup social monolingüe o plurilingüe cohesionat mitjançant la freqüència i la densitat de la interacció social. Uns trets que, alhora, establiran els límits amb àrees adjacents amb les quals la densitat de comunicació serà menor. Per la seua banda, Fishman destaca com a trets que s'evidencien en una comunitat la comunicació interna fluida i, independentment de la varietat que utilitzen, la integració simbòlica dels seus membres.

Sens dubte, l'impressionant augment dels fluxos comunicatius, propiciat per l'accés a les noves tecnologies de la informació i de la comunicació i pel desplaçament d'importants contingents de persones a la recerca de millors condicions de vida, ha col·locat la interacció lingüística en el centre d'atenció dels estudiosos. No és estrany, doncs, que Sinner haja triat una terminologia de referència, la *comunitat de comunicació*, que hi faça referència explícita. D'altra banda, les consideracions del nostre autor aporten un valor afegit per a la comesa que ens ocupa, atès que són conseqüència de la reflexió encetada a propòsit de l'elaboració d'una tesi doctoral, *El castellano de Cataluña. Aspectos cualitativos y cuantitativos* (Sinner, 2001), que focalitza l'atenció en un territori on la varietat històrica és la catalana. Una *àrea lingüística*, com diria Gumperz, on conviuen grups bilingües —amb habilitats comunicatives matisades, com la mateixa competència passiva— amb grups monolingües. Una àrea on la poliglòtització funcional, com a la resta de societats de l'anomenat «Primer Món», esdevindrà un requeriment que cada cop afectarà més persones.

L'article que el lector té a les mans també participa d'aquesta consideració prioritària del fenomen interaccional. Tal com reflecteix el títol, el concepte referencial és *ecosistema comunicatiu*. Un sintagma que de la mà de Haugen (1972), pare de l'ecolingüística, irromprà amb força en la sociolingüística catalana contemporània.

2. L'ecosistema comunicatiu valencià contemporani

Potser la definició més senzilla és la de John Lyons [*New Horizons in Linguistics*], per la qual [una comunitat lingüística] es tracta de «la gent que utilitza una determinada llengua o (dialecte)». Aquesta definició deixa al marge qualsevol altra consideració que no siga la comunicació lingüística estricta, com ara les actituds, els valors o els símbols compartits, posem per cas; o el fet que els parlants siguen, eventualment, bilingües; és a dir que pertanyen a una altra comunitat lingüística.

Toni Mollà (2002, p. 80)

2.1. Introducció

Efectivament, Toni Mollà posa damunt de la taula l'accepció més freqüent amb què se sol identificar, encara avui i fins i tot en l'àmbit dels nostres estudis sociolingüístics, el marc analític dels usos lingüístics. Això és: la comunitat de llengua (o de varie-

tat); en definitiva, la catalogació monolingüe del grup. No obstant això, s'apressa a recollir i avaluar els diferents criteris que, en funció de la seua interrelació, determinaran l'elaboració d'una presa de consciència de la pertinença a una determinada comunitat lingüística: l'esmentada comunitat de llengua, la interrelació lingüística, les actituds lingüístiques i les normes d'ús i la integració simbòlica. En aquest apartat resseguirem els diferents criteris per tal d'avaluar, de manera sintètica, el grau d'individuació o d'imbricació de l'ecosistema comunicatiu valencià amb la hipòtesi de pertinença a un marc de referència més ampli constituït pel territori històricament catalanòfon.

2.2. *Comunitat de llengua*

Ja hem vist en l'apartat anterior com el criteri que fa referència a una *comunitat de llengua* va començar a entrar en crisi a finals de la dècada dels seixanta del segle passat. I, malgrat tot, sobreviu tossudament a les crítiques inventariades. Segons la nostra opinió, la problematització constant que ha suposat el qüestionament de la «unitat de la llengua» de catalans, valencians i balears ha posat el concepte en primera línia de debat. Això sí, més que avaluar la interacció comunicativa dels membres, la major part de la producció assagística ha nuclearitzat el seu argumentari al voltant de la justificació de la catalanitat filogenètica i de l'avaluació de la (mínima) distància estructural de les varietats geogràfiques implicades.

Sense menystenir les (necessàries) reflexions apuntades, creiem que, a hores d'ara i en un context multilingüe, s'hauria de generalitzar l'assumpció d'una concepció lingüística multilectal, amb varietats (emparentades o no des del punt de vista genètic) que des de l'òptica geolingüística visualitzen un *continuum* i des de la perspectiva funcional, un *repertori*. És en l'anàlisi dels àmbits històric i geogràfic on prendrà sentit la segmentació i la subsegüent etiquetació d'un conjunt de varietats com a *llengua*. En canvi, l'estudi de la història (socio)lingüística d'un col·lectiu de base territorial ha de possibilitar descriure l'existència de nous grups (de vegades molt antics, com és el cas que ens ocupa), portadors de varietats, interpretades socialment com a llengües diferents. Llengües en contacte (i sovint en conflicte) que constituïran un repertori funcional amb l'aquiescència (d'almenys una part substancial) del col·lectiu.

Segons això, la caracterització ecosistèmica (Haugen) de l'àrea lingüística (Gumperz) administrativament valenciana no pot perdre de vista els punts següents:

a) Quant a l'avaluació del contínuum geolingüístic de les varietats històriques, d'una banda, la consideració de la variació interna, i, de l'altra, la continuïtat lingüística sense estridències que les comarques del nord valencià (varietat tortosina meridional) mostren en relació amb tota la franja occidental de Catalunya (varietat nord-occidental) i especialment amb les Terres de l'Ebre (varietat tortosina septentrional). Paradoxalment, serà a Catalunya on les isoglosses que delimiten les varietats nord-occidental i oriental central presentaran un trànsit més abrupte.

b) Pel que fa al repertori lingüístic, al País Valencià hi ha dues llengües que, amb recursos sociopolítics força desequilibrats, pugnen per monopolitzar la funció discriminant que els atorgaria un paper preminent en les comunicacions formalitzades. En aquest sentit, no és sobrer recordar que el grup que té com a llengua primera (L1) el valencià s'ha bilingüïtzat, mentre que una part rellevant (més socialment que numèricament) del grup que té com a L1 el castellà es manté monolingüe. D'altra banda, l'impacte del fenomen migratori serà determinant a l'hora de reforçar o reduir la potencialitat comunicativa dels dos grans grups lingüístics esmentats.¹

Sobre l'adscripció lingüística de la varietat valenciana a un col·lectiu territorial d'àmbit superior, sobre la pertinença, en definitiva, a un marc comunicatiu més ample, poca cosa més es pot dir al marge de tota la producció lingüísticofilològica que s'ha ocupat del tema. I tanmateix, la qüestió de la unitat de la llengua, tot i la posada en funcionament d'una operació politicosocial d'envergadura com el batejat *pacte lingüístic*, amb la creació d'una flamant Acadèmia Valenciana de la Llengua (AVL) com a buc insígnia, no acaba d'eixir definitivament del debat social i polític (Pradilla, 2004). Ens temem, però, que la resta de criteris esmentats anteriorment aportaran més llum sobre el tema que ens proposem escatir.

2.3. *Interrelació lingüística*

Efectivament, tal com s'ha dit anteriorment, segons la nostra opinió la qüestió nuclear estarà definida per la *interrelació lingüística*, això és, per la interacció comunicativa entre els membres del col·lectiu. En el cas que ens ocupa, és primordial conèixer la realitat sociolingüística del territori valencià en relació amb les competències, els usos i les representacions socials dels grups lingüístics que conviuen en l'ecosistema.

1. Una aproximació a les actituds lingüístiques dels migrants al País Valencià es pot trobar a Morrelló (2002).

En aquest sentit, qui signa aquestes ratlles ha denunciat reiteradament el capteniment del Govern valencià pel que fa, entre d'altres temes, a la invisibilització de dades demolingüístiques (Pradilla, 2002). Així, amb l'accés del Partit Popular al poder l'any 1995, el desmantellament de la ja feble estructura planificadora heretada després de dotze anys de govern del Partit Socialista del País Valencià va propiciar la hibernació del Servei d'Investigació i Estudis Sociolingüístics de la Conselleria de Cultura, Educació i Ciència (SIES). Com és sabut, sense dades objectives s'impossibilita qualsevol avaluació fonamentada sobre la política lingüística oficial.

Ara no és el moment d'aprofundir en la interpretació evolutiva de les dades demolingüístiques a l'abast. En funció dels anys estudiats, el lector interessat trobarà avaluacions de conjunt a Mollà (1992), Pitarch (1993), Sanjuan (1999) i Hernández Dobon (2000). Tanmateix, voldríem fer referència a la difusió recent de les dades lingüístiques del Cens de població i vivenda de la Comunitat Valenciana del 2001 i a la presentació sumària d'una enquesta encarregada per la Secció de Foment de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua.² En el primer cas, el Cens del 2001, es reprèn una anàlisi seriada sobre el coneixement del valencià que, amb periodicitat quinquennal, va iniciar-se amb el Padró de l'any 1986 i es va interrompre l'any 1996. En canvi, l'exploració de les dades de l'enquesta de l'AVL, a més d'oferir la fotografia més actualitzada de la competència lingüística, aportarà també (i sobretot) informacions valuossimes sobre l'ús efectiu.

Per a l'avinentsa que ens ocupa, justament pels dos motius adduïts, hem triat l'opció de contrastar les dades de l'enquesta de l'AVL amb les de la darrera enquesta elaborada pel SIES l'any 1995, l'*Enquesta sobre l'ús del valencià*. Entre les dues s'abraça un període de gairebé deu anys, amb un mateix gestor institucional de la política i la planificació lingüístiques. De moment, serà suficient per marcar la direccionalitat dels processos endegats per les dues grans llengües en contacte.

En relació amb les diferents habilitats amb què es manifesta la competència lingüística, les capacitats d'*entendre, parlar, llegir i escriure*, en el període esmentat (1995-2004) només han augmentat les dues darreres: +0,5 % l'habilitat lectora (SIES 46,5 % - AVL 47 %) i +4,6 % l'escriptora (SIES 20,4 % - AVL 25 %). Els increments d'aquestes competències, fortament vinculades a l'ensenyament, s'han d'associar a l'accés del valencià al sistema educatiu.³ En canvi, s'observen importants davallades percen-

2. Vegeu <http://www.avl.gva.es/premsa>.

3. A Pitarch (2002) hom pot trobar una anàlisi crítica de la política i planificació lingüístiques que el Govern valencià ha aplicat a l'ensenyament.

tuals en dues habilitats comunicatives tan fonamentals com la comprensió i la parla: $-11,4\%$ en la capacitat d'entendre (SIES $87,4\%$ - AVL 76%) i $-9,7\%$ en la de parlar (SIES $62,7\%$ - AVL 53%).

Aquestes darreres dades defineixen un retrocés molt important en el coneixement de la llengua territorial històrica i, tal com veurem de seguida, auguren una reculada correlativa en els usos. De moment només s'han fet públiques les dades sobre tres àmbits de la zona valencianoparlant («a casa», «a les grans superfícies» i «amb els amics»), i a tots tres l'ús del valencià ha experimentat importants descensos: -14% a casa (SIES 50% - AVL 36%) i $-11,4\%$ a les grans superfícies (SIES $31,4\%$ - AVL 22%); l'ús del castellà amb els amics, lleugerament per sota del valencià l'any 1995, s'invertirà $+7,2\%$ (SIES $44,8\%$ - AVL 52%).

2.4. Actituds lingüístiques i normes d'ús

Les *actituds lingüístiques* i les *normes d'ús* són dos aspectes vinculats molt estretament. No en va les normes solen donar resposta a les actituds que els membres d'un col·lectiu tenen envers les varietats del repertori que tenen a l'abast. Òbviament, les actituds i les normes definiran una relació de causalitat amb el panorama sociolingüístic esbossat sumàriament. Així, la llengua en regressió presentarà una matriu de trets valoratius que la faran prescindible i, alhora, substituïble per la llengua en expansió. Estem parlant, en definitiva, d'un patró clàssic de procés de substitució lingüística.

Aquest és un tema que no ve de nou als sociolingüistes valencians. De fet, les recerques dels estudiosos —Aracil (1968), Fuster (1968) i Ninyoles (1969) van ser els pioners— han acabat caracteritzant un procés de substitució lingüística que ja comença el segle XVI, primer amb la bilingüització i després amb l'abandó del valencià per part de la noblesa autòctona. El contacte creixent amb el castellà del gruix de la societat va propiciar que a partir del segle XIX, un cop bilingüitzada (gairebé) tota la població, la castellanització prengué una dinàmica social ascendent i expansiva. Sens dubte, l'assignació d'estatus superior a la llengua castellana fou la causa nuclear de la mobilitat lingüística de la població que volia promocionar socialment. L'estat contemporani de l'esmentat procés mereix una atenció peremptòria, ja que les recerques que en donen notícia presenten conclusions contradictòries. D'una banda, els treballs dirigits per Ninyoles des del SIES (sempre anteriors al 1995), reforçats pel treball de Querol (2000) des de la perspectiva de les representacions socials, defensen l'aturada del procés substitutori. La mateixa enquesta de l'AVL diagnòstica lacònica-

ment una «estabilització relativa» de la transmissió lingüística intergeneracional. D'altres recerques aporten dades menys falagueres: són referencials els treballs de Colom (1998) a l'àrea metropolitana de València i Montoya (1996, 2000) a la conurbació alacantina. El País Valencià contemporani es mostra, doncs, com un laboratori immillorable per als estudis actitudinals. Els prejudicis i l'autoodi van de bracet en aquest camí de deserció lingüística.

Tanmateix, el consens social necessari a l'hora d'estabilitzar unes normes socials d'adequació comunicativa tan desfavorables al valencià no s'ha consumat. L'ecosistema comunicatiu valencià mostra una col·lisió d'interessos diàfana entre una part significativa de la societat civil i les elits governants. Mentre que la primera exigeix una transformació profunda de la dinàmica lingüísticocultural descrita, l'estament polític aposta decididament pel manteniment de l'*statu quo*. Val a dir que, de moment, es troba a faltar una contraelit que assumisca amb convenciment la representació dels sectors compromesos amb el redreçament lingüístic del valencià. Aquests sectors entenen que una planificació lingüística adequada no pot defugir la integració en una comunitat, si més no cultural, que projecte sinèrgicament la potencialitat de tot l'àmbit territorial catalanòfon. En un món marcat per la globalització on les noves tecnologies desterritorialitzen els àmbits de referència, l'establiment d'un marc comunicatiu compartit definit per una alta densitat d'interaccions seria l'objectiu immediat a assolir.

Les elits al poder des del 1995, ben atentes a preservar el capital lingüístic del qual són beneficiàries, han activat una contraplanificació lingüística (2002) l'impacte de la qual comença a entrellucar-se amb les dades a l'abast. Es tracta d'una no-intervenció que ha menystingut la presència del valencià en les comunicacions institucionalitzades i, de retruc, n'ha minimitzat l'ús en les comunicacions interpersonals vinculades a la privacitat. I, d'altra banda, plenament conscients dels efectes desemmascaradors que podria tenir entre la ciutadania la percepció d'altres gestions d'ecosistemes afins, s'han obsedit en la creació d'un àmbit referencial profundament tribal i exclouent de qualsevol adscripció a un mercat cultural que garantisca la viabilitat comunicativa del valencià.

2.5. Integració simbòlica

Liderada pels segments més reaccionaris de la societat en connivència amb els sectors més espanyolitzats de l'esquerra, la *integració simbòlica* del col·lectiu valencià ha esde-

vingut un projecte històric prioritari. Un projecte que ha pres suport en la manipulació de lleialtats afectives particularistes, al servei d'una identitat sacralitzada que instrumentalment *utilitza* la llengua castellana i simbòlicament *defensa* la valenciana. Una varietat lingüística, l'autòctona, presentada ara com una llengua filogenèticament diferent de la de catalans i balears, ara com una varietat volgudament individuada en un sistema lingüístic històric. Si fem memòria dels resultats de la permanent negociació a què s'ha vist sotmesa la simbologia domèstica (bandera, himne i denominacions del territori i de la llengua), ens adonarem de seguida del triomf reiterat dels plantejaments particularistes. No ens hauria d'estranyar, doncs, que el *pacte lingüístic* a què hem al·ludit prenga la mateixa direccionalitat.

De l'any 1995 ençà, amb l'arribada del Partit Popular al Govern valencià la maquinària institucional ha estat permanentment al servei de la creació d'un marc cultural aïllacionista.⁴ Algunes decisions especialment emblemàtiques de la primera legislatura (1995-1999) van ser: *a*) el conseller de Cultura i Educació del Govern valencià (PP-UV), Fernando Villalonga, va signar l'Ordre de 22 de desembre de 1995, que invalidava l'Ordre de 16 d'agost de 1994, mitjançant la qual el conseller Joan Romero (PSOE) proposava l'homologació de les certificacions de la Junta Qualificadora de Coneixements de València amb les de les entitats equivalents catalanes i balears; i *b*) la resolució de les Corts Valencianes on es derogava el decret que atorgava a la universitat —a l'Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana— la potestat de revisió dels textos escolars, l'octubre del 1997. La segona legislatura i el començament de la tercera (1999-2004) donaran continuïtat a la mateixa motivació de les intervencions acabades de descriure: *a*) la proposta d'eliminar els autors literaris catalans i balears del temari de l'assignatura Valencià. Llengua i literatura; i *b*) el no-reconeixement, en el marc de l'aplicació del requisit lingüístic en la contractació institucional, de les titulacions en filologia catalana de les mateixes universitats valencianes, els llicenciats de les quals haurien de passar per una acreditació de coneixements alternativa.⁵ En relació amb aquesta decisió, és important destacar la recent resolució del Tribunal Superior de Justícia de la Comunitat Valenciana (9 de juliol

4. A l'hora d'avaluar la política i la planificació lingüístiques durant aquest període de gairebé deu anys, és important remarcar que els primers quatre anys el suport d'Unió Valenciana a la governabilitat va tenir com a conseqüència la mediatització de bona part de la intervenció cultural en clau secessionista. Un inventari (no exhaustiu) d'actuacions en aquest sentit es pot consultar a Pradilla (2002), p. 107.

5. Quant a l'eliminació dels autors literaris no nascuts en territori valencià, la modificació dels currículums d'ESO i batxillerat, malgrat l'allau de protestes dels agents implicats (editorials, ensenyants, etc.), es va oficialitzar mitjançant els decrets 39/2002, de 5 de maig, i 50/2002, de 26 de març. I en re-

de 2004), el qual, mitjançant una mesura cautelar, ha ordenat a la Generalitat Valenciana que accepte el títol de filologia catalana en les oposicions de secundària i mestres del 2004.⁶

D'altra banda, convé estar molt atents a la gestió estandarditzadora que porta a terme l'Acadèmia Valenciana de la Llengua.⁷ La creació d'aquesta institució inaugura una nova etapa on el *policentrisme* s'entén en el sentit de 'presència conjunta de diversos centres codificadors en l'àmbit territorial d'una mateixa llengua'. Presència que pren suport en una fonamentació *de iure*: Llei 7/1998, de 16 de setembre, de creació de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua.⁸ No s'escapa a ningú l'importantíssim paper referencial que té la varietat comuna a l'hora de consolidar un marc grupal de pertinença en un món on la comunicació formalitzada ha adquirit un paper preeminent. La caracterització conjunta de les funcions *unificadora* i *separatista* establirà, en definitiva, qui som *nosaltres* i qui són *ells*.

En vista de les diferents intervencions que l'AVL ha fet públiques, hom constata un capteniment localista que encaixa plenament amb la política cultural oficial. La imprescindible coordinació amb les altres institucions del domini lingüístic amb la mateixa comesa és nul·la. I la instrumentalització política de les seues recomanacions lingüístiques atia novament el conflicte amb els mons acadèmic, educatiu i editorial. Sens dubte, la preeminència dels criteris polítics damunt dels acadèmics en la seua constitució ha llastat una institució que, si més no de moment, no ha assolit una gestió plenament autònoma.

lació amb l'exclusió de la filologia catalana com a títol acreditatiu de coneixement del valencià, tot i la nova pluja de reprovacions, el Decret 62/2002, de 25 d'abril, ha consagrat el desfici. Sens dubte, amb aquesta darrera mesura legislativa el paroxisme al qual malauradament ja ens tenia acostumats l'exconseller Taracón ha aconseguit superar qualsevol previsió. I és que s'ha passat per alt que, segons l'Ordre de 29 de novembre de 1995 (BOE del 7/12/1995), el catàleg del Consell d'Universitats de l'Estat espanyol només reconeix la titulació de filologia catalana (i no filologia valenciana, com figurava en la convocatòria pública d'accés a cossos docents de professorat del 2002), denominació vigent a les universitats valencianes des del 1993 amb la reforma dels plans d'estudi universitaris.

6. Aquesta decisió ha estat presa a propòsit de la impugnació presentada per les universitats de València i Alacant de les ordres de 4 de maig de 2004 que convocaven proves selectives per a l'accés a cossos de professors de secundària i mestres. Aquesta mesura cautelar se suma a quatre sentències anteriors que afectaven les oposicions dels anys 2002 i 2003.

7. Una primera aproximació es pot consultar a Pradilla (2004), p. 99-126.

8. Atès que avui roman vigent el Reial decret 3118/1976, que reconeix l'autoritat normativitzadora de la llengua catalana a l'IEC, considerem que fóra convenient que s'elaborés un estudi jurídic aprofundit que donés resposta a aquesta dissonància.

3. Conclusions

La nova conjuntura contemporània batejada com a *globalització* o *mundialització* exigeix, més que mai, una nova manera d'encarar la realitat sociolingüística dels grups humans. La caracterització d'un ecosistema comunicatiu (si més no del Primer Món) no pot deixar de banda, doncs, l'impacte lingüístic de les noves tecnologies de la informació i de la comunicació i la consolidació progressiva del mosaic multicultural propiciat pel fenomen migratori. El constructe analític haurà de permetre encabir aquesta nova realitat multifactorial i gestionar-la, com diu Bastardas (2002) seguint Edgar Morin, des de la «complexitat», això és, una perspectiva «que recolliria les contribucions bàsiques que s'han anat formulant entorn de les aproximacions cognitives, sistèmiques, ecològiques caològiques i/o holístiques».

Des d'aquesta concepció, la consideració monolingüe de les anomenades *comunitats lingüístiques, de parla o idiomàtiques* perd tota la potencialitat explicativa que tradicionalment li ha atribuït la lingüística i, fins i tot, la mateixa sociolingüística primerenca. La *interrelació lingüística* serà el criteri nuclear a l'hora de definir una *comunitat comunicativa*. Ara bé, en l'elaboració d'un sentiment de pertinença, les *actituds* i les *normes d'ús lingüístic* així com la *integració simbòlica* també contribuiran, sinèrgicament, a la cohesió d'un grup social.

No cal dir que caracteritzar l'ecosistema comunicatiu valencià i avaluar-ne el grau d'imbricació en una àrea lingüística més àmplia, la constituïda pel territori històricament catalanòfon, són comeses que ultrapassen l'espai de què hom disposa en un article d'aquestes característiques. Les reflexions que s'hi han aportat s'han d'entendre, doncs, com una aproximació sintètica que requerirà un tractament molt més desenvolupat. Dit això, tot seguit esbossarem algunes de les consideracions més rellevants.

Les dades demolingüístiques de l'enquesta encarregada per l'AVL han corroborat una reculada important de les competències comunicatives fonamentals (entendre i parlar) i dels usos efectius en valencià. El procés històric de substitució lingüística, tot i la despenalització del valencià i el seu accés a l'ensenyament, sembla que no s'ha aturat. La asimetria de competències descrita suposa un entrebanc determinant per a l'extensió de l'ús del valencià.

Les causes d'aquesta situació tan desfavorable a la llengua pròpia s'han de cercar en l'«ecosistema sociopolíticoeconòmic» (Bastardas, 2002), això és, en la gestió política del capital lingüístic i en els *significats* i *representacions* que els membres del col·lectiu valencià atorguen a les varietats lingüístiques en pugna. Quant a la contraplanifica-

ció lingüística auspiciada des del poder, els resultats comencen a emergir. La subsidiarietat del valencià en l'àmbit de les comunicacions institucionalitzades sens dubte ha tingut una influència molt negativa en la seua reculada en l'àmbit de la privacitat. A més a més, si es manté el mateix esquema comunicatiu, el fenomen migratori accentuarà la minorització demolingüística, ja que és més que previsible que l'orientació lingüística dels nouvinguts tendirà a adoptar la llengua dominant, quantitativament i socialment. I en relació amb les valoracions i les expectatives envers la llengua pròpia, no han superat l'àmbit estrictament simbòlic. Els valors instrumentals, lligats a avantatges socioeconòmics i al prestigi politicocultural, els ha quasi monopolitzat la llengua castellana. El manteniment de l'*statu quo* ha estat, doncs, l'aposta de les elits governants.

La persistència del conflicte lingüístic és una mostra feaent de la manca de consens social a l'hora d'aprovar les pautes comunicatives difoses des del poder. Una part significativa de la societat civil reclama, doncs, canvis profunds en la gestió de l'ecosistema. Un dels elements centrals del desencontre ideològic el trobem en la definició de la comunitat de pertinença desitjada, si més no des de la perspectiva cultural. Mentre que els sectors compromesos amb el redreçament lingüístic i cultural del valencià veuen imprescindible l'establiment d'un marc comunicatiu compartit amb catalans i balears, la política cultural oficial ha centrat la seua intervenció a crear un marc referencial individuat. Aquest aïllament garanteix el manteniment de la dinàmica substitutòria patrocinada i, alhora, invisibilitza processos de normalització en altres territoris de la mateixa llengua de signe ben diferent al model valencià.

En els moments actuals, el debat sobre la qüestió de la «unitat de la llengua» deixa pas a l'avaluació de l'impacte que pot tenir la intervenció lingüística de l'AVL. Una deriva estandarditzadora que, si més no de moment, deixa de banda el secessionisme rupturista i patrocina el particularisme aïllacionista. No cal dir que, en el marc de la integració europea, amb el tema de l'oficialitat damunt de la taula, una gestió cultural i comunicativa territorialment escapçada pot suposar l'impuls definitiu envers la consolidació de la minorització de les àrees que abracen l'àrea lingüística històricament catalanòfona.

4. Referències bibliogràfiques

- ACADÈMIA VALENCIANA DE LA LLENGUA (2002). *De les Normes de Castelló a l'Acadèmia Valenciana de la Llengua*. València: Acadèmia Valenciana de la Llengua: Generalitat Valenciana. (Documents; 1)
- ARACIL, L. V. (1968). «Introducció». A: ESCALANTE, E. *Les xiques de l'Entresuelo. Tres forasters de Madrid*. Barcelona: Lavínia, p. 7-88.
- BASTARDAS, A. (2002). «Política lingüística mundial a l'era de la globalització: diversitat i intercomunicació des de la perspectiva de la "complexitat"». *Noves SL: Revista de Sociolingüística* [en línia]. <<http://cultura.gencat.net/llengcat/noves>>
- BLOOMFIELD, L. (1933). *Language*. Nova York: Holt, Rinehart & Winston.
- COLOM, F. (1998). *El futur de la llengua entre els joves de València*. Paiporta: Denes.
- FISHMAN, J. (1979). *Sociología del lenguaje*. Madrid: Cátedra.
- FUSTER, J. (1968). *Heretgies, revoltes i sermons*. Barcelona: Selecta.
- GUMPERZ, J. (1968). «Types of linguistic communities». A: FISHMAN, J. [ed.]. *Readings in the sociology of language*. La Haia; París: Mouton, p. 460-472.
- HAUGEN, E. (1972). *The ecology of language*. Stanford: Stanford University Press.
- HERNÁNDEZ DOBON, J. (2000). «Sociologia de la llengua». A: NINYOLES, R. L. [ed.]. *La societat valenciana: estructura social i institucional*. Alzira: Bromera, p. 261-284.
- HYMES, D. (1974). *Foundations in sociolinguistics: An ethnographic approach*. Filadèlfia: University of Pennsylvania Press.
- LABOV, W. (1972). *Sociolinguistic patterns*. Filadèlfia: University of Pennsylvania Press.
- MOLLÀ, T. (1992). «La política lingüística al País Valencià». A: MARÍ, I. [coord.]. *La llengua als Països Catalans*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill, p. 29-48.
- (2002). *Manual de sociolingüística*. Alzira: Bromera.
- MONTOYA, B. (1996). *Alacant: la llengua interrompuda*. Paiporta: Denes.
- (2000). *Els alacantins catalanoparlants: Una generació interrompuda*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- MORELLÓ, E. (2002). «Actituds de la població migrant davant l'ús del valencià: una altra perspectiva al voltant de la situació social del valencià». *Treballs de Sociolingüística Catalana*, núm. 16, p. 241-254. [Monogràfic dedicat al País Valencià coordinat per M. À. Pradilla]
- NINYOLES, R. L. (1969). *Conflicte lingüístic valencià*. València: Tres i Quatre.
- PITARCH, V. (1993). «Dades il·lustratives de la "comunitat lingüística valenciana" actual». A: *Miscel·lània Joan Fuster*. Vol. VI. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

- PITARCH, V. (2002). «La llengua catalana al sistema educatiu valencià. Notes i reflexions». *Treballs de Sociolingüística Catalana*, núm. 16, p. 217-226. [Monogràfic dedicat al País Valencià coordinat per M. À. Pradilla]
- PRADILLA, M. À. (1999). «El secessionisme lingüístic valencià». A: PRADILLA, M. À. [ed.]. *La llengua catalana al tombant del mil·lenni*. Barcelona: Empúries, p. 153-202.
- (2002). «La política lingüística contemporània al País Valencià». *Treballs de Sociolingüística Catalana*, núm. 16, p. 101-119. [Monogràfic dedicat al País Valencià coordinat per M. À. Pradilla]
- (2004). *El laberint valencià: Apunts per a una sociolingüística del conflicte*. Benicarló: Onada.
- QUEROL, E. (2000). *Els valencians i el valencià: Usos i representacions socials*. Païporta: Denes.
- SANJUAN MERINO, X. (1999). «Evolució del coneixement i ús del català al País Valencià 1986-1995». A: PRADILLA, M. À. [ed.]. *La llengua catalana al tombant del mil·lenni*. Barcelona: Empúries, p. 119-152.
- SINNER, C. (2001). *El castellano de Cataluña: Aspectos cualitativos y cuantitativos*. [Tesi doctoral inèdita. Serà publicada a Tübingen per Niemeyer]
- (2003). «El concepte de *comunitat* en la lingüística». *Estudios Catalanes: Revista Internacional de Lengua, Literatura y Cultura* [Santa Fe, Argentina], núm. 2, p. 133-149.